

internacionalna solidarnost, saj so tu sodelovali pripadniki raznih narodnosti. Jozef Hrozičnik se je v referatu Internacionalni značaj slovaške narodne vstaje in češkoslovaško-jugoslovanska solidarnost v borbi proti fašizmu zadržal posebej ob vprašanju sodelovanja jugoslovanskih in češkoslovaških partizanov. Omenil je, da se je slovaška manjšina močno vključila v NOB jugoslovanskih narodov ter postregel tudi s podatki o tem, kjer so bili jugoslovanski partizani v češkoslovaških brigadah. Drugi referent Miroslav Kropilák je prikazal zgodovinsko mesto in značaj slovaške vstaje 1944 in se pri tem zadržal še posebej ob formiranju ljudskih odborov na terenu in tovarniških odborih, ob značaju vstaje, dotaknil se je nacionalnega vprašanja, ki se je pojavljalo, in drugih problemov. Václav Peša je podal široko koncipiran referat z naslovom Slovaška narodna vstaja in NOB na Češkem, kjer je orisal predvsem povezanost slovaškega odporiškega gibanja s češkim gibanjem.

Ostalih pet referatov se je v večji ali manjši meri dotikalo vojvodinske problematike s posebnim oziranjem na slovaško manjšino. Tako je Arpad Lebl posegel s temo Razvoj slovaške nacionalne ideje in Vojvodina tudi v 19. stoletje z opozorilom na prve nacionalne slovaške programe. Poudaril je, da so bili v času Avstro-Ogrske Slovaki v Vojvodini bolj zatirani kot Srbi; nakazal je takratno politično življenje slovaške skupnosti ter prve začetke delavskega gibanja. Značaj in specifičnost NOB in revolucije v Vojvodini je obdelal Ranko Končar s stališča položaja posameznih narodnosti v Vojvodini, pri tem je poudaril, da je bil cilj NOB v Vojvodini pridobitev simpatij vseh prebivalcev Vojvodine za boj proti fašizmu. Še posebej o vlogi Slovakov in Čehov v NOB jugoslovanskih narodov sta govorila referata Jana Kopčeka Slovaki v NOB in revoluciji Jugoslavije in Slavice Hrečkovski, ki je prikazala nastanek in delovanje brigade »Jan Žižka«. Referat Jana Širke je dal pregled stanja slovaške manjšine v samoupravni socialistični Jugoslaviji. Udeleženci so si ogledali tudi Bački Petrovac, kulturno središče slovaške manjšine v severni Vojvodini. V celoti so referati in diskusija, ki je sledila, pokazali ali vsaj načeli vrsto vprašanj, o katerih bi kazalo še razpravljati.

Prihodnji deveti sestanek komisije bo leta 1975 v Brnu in bo posvečen značaju turške oblasti in kulture na Balkanu v 16. in 17. stoletju.

Franc Rozman

IX. MEDNARODNA KONFERENCA ZGODOVINARJEV DELAVSKEGA GIBANJA V LINZU OD 11. DO 15. SEPTEMBRA 1973

Poročati o linških konferencah zgodovinarjev delavskega gibanja je zahtevna stvar predvsem zaradi zasnove konference, na kateri udeleženci dobijo večino referatov še pred začetkom konference, na sami konferenci potem referenti samo povzamejo svoja dognanja ali opozore na bistvene probleme, potem pa praktično sledi tridnevna diskusija, h kateri se vedno prijavi večina udeležencev, teh pa je iz leta v leto več, na zadnji, deveti, jih je bilo čez 100 iz 18 evropskih držav, poleg tega pa še iz ZDA, Kanade, Izraela in Japonske. Diskusija je lahko plodna, izčrpana, blesteča in polemična, vendar pa si bralec ne more ustvariti podobe o konferenci, če ne pozna vsebine referatov. Podrobna predstavitev referatov in diskusije pa bi seveda zavzela preveč prostora. Na moje zadnje poročilo o 8. linški konferenci (ZC XXVI, 1-2, str. 139-142) je Fr. Klopčič v 1. zvezku letnika 1973 pričujoče revije napisal repliko, ki odstopa od manir v znanstvenem svetu in diši kar po politični diskvalifikaciji. Zato nanjo nočem odgovarjati. Menim le, da imam pravico imeti drugačno mnenje od njegovega tako o pogojih za nastanek in razvoj revolucije v srednji Evropi 1918/1919 kot o zgodovini sploh. Klopčičevo vztrajno predpisovanje receptov kakšna je prava zgodovina

ni v korist niti našemu zgodovinopisju niti njemu samemu, ker od prave znanstvene polemike le odvrta. Historično dejstvo je, da je bila revolucija 1918/1919 premagana na Bavarskem, Madžarskem in še kje. Tega tudi Fr. Klopčič ne more zanikati. Vprašanja kot kaj bi bilo, če bi bilo, pa ne sodijo v zgodovinopisje. Kritik bi storil bolje, če bi svoje teze skušal dokazati na podlagi recenzije obsežne Pantičeve knjige, ne pa da me na podlagi nekaj stavkov okarakterizira kot neobjektivnega poročevalca.

Letošnja glavna tema konference je bila razširjanje marksizma v letih 1890—1905. Glavni referent je bil angleški zgodovinar *E. Hobsbawm* (pri nas je izšla njegova knjiga *Obdobje revolucij*, DZS, 1968, v zbirki *Kultura in zgodovina*). Tema je bila zelo obsežna in komplicirana, vendar jo je avtor uspel odlično sintetizirati. Pregled marksizma v tem obdobju je podal tako kompleksno in na takšnem nivoju, da je bil deležen nedeljenega priznanja in je diskusija dala sorazmerno malo dopolnil. Hobsbawm je mnenja, da je pri zgodovini marksizma treba gledati na marksizem v širokem pomenu, to se pravi na Marxa, Engelsa in teoretike, ki so se imeli za njune učence, kar je v obravnavanem obdobju identično s socialno demokracijo. Sem pa ne spadajo odkriti antimarksisti v samem socialističnem gibanju kot so britanski fabijevci ali anarhisti v romanskih deželah in pa nasprotniki socializma desno od socialističnega gibanja. Razlikovati je treba med pretežno agrarno vzhodno Evropo, ter razvitimi deželami severozahodne Evrope, kjer so obstajale družbeno-gospodarske osnove za razvoj revizionizma. Avstroogrška in Italija sta bili vmesno področje z obojestranskimi vplivi. Poleg tega je treba upoštevati vplive ideologij, ki so v Franciji izhajale iz levega krila jakobinstva, v Angliji pa iz različnih liberalno radikalnih struj. V romanskih deželah je bil močan vpliv anarhizma. V srednji in vzhodni Evropi se je marksizem teoretično in praktično boril z nacionalizmom, ki je bil njegov glavni tekmeč. Tu pa referent ni pokazal na razliko med nacionalnimi gibanji proti neenakopravnosti ter med nacionalizmom in šovinizmom, med nacionalizmom zatiranega in zatirajočega naroda. Na to so referenta opozarjali diskutanti (J. Kowalski — Poljska, F. Klopčič). Nacionalne zahteve potlačene naroda niso namreč nič slabega. Referent je v diskusiji tudi obranil tezo v referatu, da je marksizem prevladal nad drugimi radikalnimi in anarhističnimi strujami v delavskem gibanju, ker je gradil na viziji industrijske družbe in mesijanski vlogi proletariata. Njegova družbena analiza s teorijo presečne vrednosti, odrešilno vlogo delavskega razreda, razrednega boja je bila delavcem razumljiva in je v tem boju odločila. Hobsbawm je tudi omenil, da se je v tem času marksizma oprijel le industrijski proletarijat in le v romanskem svetu deloma tudi kmečki. Tudi med inteligenco je v tem času imel pristaše le v Italiji in Rusiji, kjer je bil edina doktrina modernega gospodarskega razvoja. Teoretični prispevek ruskega marksizma je ob prelomu stoletja sploh zelo velik in je dejstvo, da je rešil marksizem 20. stoletja pred revizionizmom. Najbolj sporna Hobsbawmova teza, ki je tudi ni najbolj vneto zagovarjal, je teza o treh enakovrednih centrih širjenja: 1) srednja in zahodna Evropa, 2) Rusija in 3) ZDA.

Tako rekoč nič novega nista prinesla koreferata *D. Frickeja* (NDR) o organizacijskem vprašanju in širjenju marksizma, ter *G. Golikova* in *B. Tarlakovskega*, ki je bil zelo splošen, brez novih misli in ni dal nikakršnega pomena drugim ruskim marksistom (npr. Plehanovu) ampak le Leninu, na kar je upravičeno opozoril *F. Klopčič* (Ljubljana). *G. Haupt* (Francija) je predlagal kvalitativno analizo, koliko je marksizem prodril v množice, kaj so torej delavci vedeli o marksizmu. Sam je že obdelal Francijo in ugotovil, da so delavci malo vedeli o marksizmu, prvo so se čutili delavce in šele nato pripadnike stranke. *P. Merchan* (Izrael) je opozoril na problem, kako globoko je tedaj marksizem prodril ter poudaril, da so mnogi voditelji to globino preveč optimistično ocenjevali (R. Luxemburg). *H. Mommsen* (ZR Nemčija) je menil, da je bil marksizem najpopolneje recepiran v srednjeevropskem prostoru. Tu

je liberalna demokracija tudi povsem odrekla, kar je šlo v prilog marksizmu. Podpisani je predložil koreferat o razširjanju marksizma pri Slovencih, kjer se je ustavil predvsem pri razširjanju brošur in časnikov. Diskutiralo je še mnogo več udeležencev, precej aktivni so se pokazali Japonci in zastopniki obrobni evropskih držav.

Letos žal še niso izšli materiali lanskoletne konference, so pa v tisku in obljubljeni je bilo, da bosta ob deseti jubilejni konferenci izšla dva zvezka, torej gradivo dveh konferenc. Prihodnja konferenca bo obravnavala temo Delavsko gibanje in fašizem v začetku tridesetih let in metodološko temo Zgodovinske pisje avstrijskega februarja 1934.